

**KRAJOWA SEKCJA NAUKI
NSZZ "SOLIDARNOŚĆ"**

ul. Waryńskiego 12, pok. A 221

00-631 WARSZAWA

tel./fax (0-22) 825-73-63, tel. (0-22) 234-98-78

e-mail: ksn@interia.pl

<http://www.solidarnosc.org.pl/~ksn>

**OPINIA
KRAJOWEJ SEKCJI NAUKI NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”
O „ZAŁOŻENIACH DO USTAWY O ZMIANIE USTAWY –
PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM ”**

opracowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Warszawa, 20 marca 2007 r.

Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność” od kilkunastu lat w wielu apelach, petycjach, wystąpieniach i innych swoich dokumentach powtarza, że konieczna jest zdecydowana przebudowa polskiego systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Przekonanie o potrzebie poważnych zmian zdobywa coraz więcej zwolenników, ale czas upływa i tracimy bezcenne lata i miesiące na coraz bardziej jałowe spory. Zmiany powinny być spójne i objąć cały system nauki i szkolnictwa wyższego. Daliśmy temu wyraz ostatnio w opiniach opracowanych do projektów ustaw dotyczących nauki¹. Aby uzyskać wewnętrzną spójność elementów systemu prace nad tymi ustawami i ustawami dotyczącymi szkolnictwa wyższego powinny toczyć się równolegle i w jednym czasie się zakończyć.

Fundamentem narodowego systemu edukacji i badań jest misja poszukiwania i przekazywania prawdy. Realizacja tej misji wymaga przede wszystkim:

- dobrego wykorzystania potencjału istniejącego w naszej nauce i szkolnictwie wyższym, w pierwszym rzędzie potencjału osobowego,
- odpowiadania na potrzeby społeczne i gospodarcze kraju,
- dostosowania się do systemów szkolnictwa wyższego i nauki krajów lepiej od nas rozwiniętych, z którymi ściśle współpracujemy.

I. Wykorzystanie potencjału osobowego rozumiemy jako stworzenie możliwości prowadzenia badań naukowych i nauczania każdemu, kto ma wiedzę, koncepcję i umiejętności. Służy temu system kariery zawodowej. Na tym systemie odcisnęły swoje piętno lata politycznej i ideologicznej indoktrynacji okresu PRL. Ostatnich kilkanaście lat

¹ Opinie KSN NSZZ „S” z 15. września 2007 r. o projektach ustaw: „Ustawy o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju”, „Ustawy o zmianie ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych oraz o zmianie ustawy o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne” oraz „Ustawy o zmianie ustawy o zasadach finansowania nauki”.

oceniamy jako ponury okres przejściowy, charakteryzujący się historycznymi niekiedy zabiegami o utrzymanie w modelu kariery „status quo” za wszelką cenę.

- **Nie może dobrze funkcjonować system, w którym uczony pracuje głównie "na stopień" lub "na tytuł", a uprawiać naukę mogą tylko „uprawnieni”.**

Jakikolwiek będzie formalny system awansu, nie można przy tej okazji zapomnieć, że
- by awansować - trzeba mieć realną możliwość prowadzenia pracy naukowej czy dydaktycznej, w instytucie czy na uczelni.

- **Samo pozostawianie w stosunku pracy takiej gwarancji nie daje.**

Wykorzystanie potencjału osobowego rozumiemy także jako bieżące utrzymanie oraz ułatwianie rozwoju jednostek naukowych i uczelni, stwarzające zachęty do modernizacji usprawniających ich działanie. Nie może to być jednak dogmatyczna komercjalizacja, powodująca odchodzenie osób doświadczonych w pracy badawczej i dydaktycznej do prac, w których to doświadczenie jest marnotrawione. Dla uczynienia wydolnym krajowego systemu szkolnictwa wyższego i nauki, niezbędne jest stymulowanie wymiany kadr nie tylko pomiędzy jednostkami naukowymi i uczelniami, lecz także pomiędzy sferą nauki oraz sferą gospodarki i administracji.

II. Odpowiadanie na potrzeby społeczne i gospodarcze kraju wymaga ukształtowania polityki edukacyjnej i naukowej rządu. Takiej polityki przez ostatnich kilkanaście lat tak naprawdę w ogóle nie było. A przecież wydaje się, że

- **Należy promować kierunki studiów i tematy badań naukowych wyraźnie związane z potrzebami społeczeństwa.**

Minister dysponuje narzędziami polityki Państwa pozwalającymi na wskazanie prerogatyw. Może, podobnie jak w przypadku kosztochłonności, wprowadzić stosowne wskaźniki wyróżniające wybrane kierunki studiów lub grupy dziedzin nauki. Nakłada to jednak na Ministra obowiązek zdefiniowania i uzasadnienia owych prerogatyw, pokazania najważniejszych przesłanek.

Tematy w badaniach naukowych stosowanych powinny kończyć się wdrożeniami. W tym zakresie należy zdecydowanie wspierać możliwość absorpcji wyników badań naukowych przez gospodarkę i administrację. Należy także pamiętać, że w nauce potrzeby społeczeństwa muszą być definiowane w szerokim sensie - badania podstawowe powinny być traktowane jako bardzo ważny stymulator rozwiązań praktycznych. Tylko tam gdzie są silne nauki podstawowe mogą się owocnie rozwijać nauki stosowane.

III. Nasz system organizacji nauki i szkolnictwa wyższego jedynie pozornie przystaje do systemów istniejących w innych krajach Unii Europejskiej. Różnice występują w podstawach systemów i motywach działalności naukowej. Główne jego błędy, to:

- niezgodność naszego prawa z podstawowym dokumentem Deklaracji Bolońskiej, jakim jest Wielka Karta Uniwersytetów przyjęta w Bolonii w 1988 roku, która stanowi, że *"Uniwersytet jest autonomiczną instytucją ... jego działalność naukowa i dydaktyczna musi być moralnie i intelektualnie niezależna od wszelkiej władzy politycznej i ekonomicznej."* Jeżeli chcemy mówić o spełnianiu wymagań Deklaracji Bolońskiej, to wtedy Państwowa Komisja Akredytacyjna i Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów nie mogą być organami administracji państwowej, zaś prezydent RP nie może decydować o nominacjach na stanowiska profesorskie (co w praktyce ma miejsce poprzez powiązanie tytułów profesorskich ze stanowiskami profesorów).

- niezgodność naszego prawa z zaleceniami UE, uzależniającego uprawnienia pracowników naukowych i dydaktycznych od posiadania stopnia doktora habilitowanego, podczas gdy w UE rozróżnia się jedynie dwie kategorie pracowników naukowych: „początkującego” i „doświadczonego”². Ten drugi jest uprawniony do wykonywania wszelkich prac i zajmowania wszelkich stanowisk w obszarze badań naukowych,
- kuriozalne stawianie innych wymagań w stosunku do własnych obywateli w porównaniu z obcokrajowcami³.

Dla uzasadnienia sztucznych ograniczeń posunięto się nawet do manipulacji w tłumaczeniu na język polski oficjalnej wersji dokumentu UE, jakim jest Europejska Karta Naukowca⁴.

Uważamy, że sprawą fundamentalną dla uzdrowienia sytuacji jest wprowadzenie zaleceń **Europejskiej Karty Naukowca** do polskiego systemu prawnego. Ta właśnie Karta stanowi, że

- **wszyscy naukowcy powinni być oceniani według jednakowych, przejrzystych kryteriów.**

Takie kryteria są podstawą systemu oceny parametrycznej. Szczegółowe punktacje powinny być dopasowane do specyfiki różnych dziedzin nauki, ale Karta postuluje również ocenę przez niezależne komisje, w przypadku profesorów - komisje międzynarodowe.

- **Za doświadczonego naukowca Karta uznaje posiadacza stopnia doktora.**

Musimy jednocześnie zaznaczyć, że wiele propozycji nie związanych wprost z podniesionymi przez KSN zagadnieniami budzi także głęboki sprzeciw, np. zdejmowanie z budżetu Państwa odpowiedzialności za rozwój publicznego szkolnictwa wyższego i dążenie

² Zalecenie Komisji z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej PL. Official Journal L 075, 22/03/2005 P. 0067 – 0077. „Początkujący naukowiec” to naukowiec w pierwszych czterech latach (odpowiednik pełnego etatu) badań naukowych, w tym w okresie szkolenia naukowego.

- „Doświadczeni naukowcy” to naukowcy posiadający co najmniej czteroletnie doświadczenie w pracy badawczej (odpowiednik pełnego etatu) od chwili uzyskania dyplomu uczelni umożliwiającego im dostęp do studiów doktoranckich w kraju, w którym stopień naukowy/dyplom został uzyskany lub naukowcy, którzy posiadają już stopień doktora, niezależnie od długości okresu, w jakim go zdobyli.

³ Np. ustawa „Prawo o szkolnictwie wyższym”, art. 115

⁴ **Contractual and legal obligations** (W: Commission Recommendation of 11 March 2005 on the European Charter for Researchers and on a Code of Conduct for the Recruitment of Researchers (Text with EEA relevance) Official Journal L 075, 22/03/2005 P. 0067 - 0077)

Researchers at all levels must be familiar with the national, sectoral or institutional regulations governing training and/or working conditions. This includes Intellectual Property Rights regulations, and the requirements and conditions of any sponsor or funders, independently of the nature of their contract. Researchers should adhere to such regulations by delivering the required results (e.g. **thesis**, publications, patents, reports, new products development, etc) as set out in the terms and conditions of the contract or equivalent document.

Zobowiązania wynikające z umowy lub przepisów (W: Zalecenie Komisji z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej PL, 22.3.2005, L 75/67).

Naukowcy znajdujący się na dowolnym etapie kariery zawodowej muszą znać krajowe, sektorowe i instytucjonalne przepisy regulujące warunki szkoleń i/lub pracy. Obejmują one przepisy dotyczące praw własności intelektualnej oraz wymagania i warunki ze strony wszelkich sponsorów lub grantodawców, niezależnie od charakteru umowy. Naukowcy powinni przestrzegać tego typu przepisów dostarczając wymaganych wyników badań (np. **praca doktorska/habilitacyjna**, publikacje, patenty, sprawozdania, opracowanie nowych produktów itp.), które określone są w warunkach umowy lub równoważnym dokumencie.

do rozchwania ładu płacowego (Rozdział IX. Poprawa statusu materialnego pracowników szkolnictwa wyższego).

Rozpatrywanie poszczególnych haseł „Założeń ...” będzie miało sens, gdy zostaną ustalone fundamenty naszego systemu nauki i dostaniemy odpowiedź wskazującą, że omówione problemy są traktowane poważnie, a zapowiadana dziś przez kręgi rządowe „rewolucja w nauce polskiej” nie jest hasłem pustym.

W imieniu Krajowej Sekcji Nauki
NSZZ „Solidarność”

Przewodniczący
/Janusz Sobieszczański/